

Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u prvoj polovini 2021. godine

Pripremila: Elma Veledar-Arifagić, advokat i saradnik AIRE Centra

U toku prve polovine 2021. godine Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP ili Sud) je donio 12 presuda i 10 odluka o dopustivosti u odnosu na Bosnu i Hercegovinu (BiH).

Jednu presudu je donio Komitet od sedam sudija, a 11 presuda je donijelo Vijeće sastavljeno od troje sudija. Presuda koju je donio Komitet od sedam sudija pokreće pitanja prava na zaštitu prava na pravično suđenje iz člana 6 stav 1 i prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (u daljem tekstu: EKLJP ili Konvencija). Jedna presuda je donesena povodom prava iz člana 6 stav 1 i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju zbog dužine upravnog postupka. Najveći broj presuda donesen je povodom neizvršenja domaćih presuda u vezi sa članom 6 stav 1 i članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, te povrede prava iz člana 6 stav 1 zbog prekomjerne dužine postupka. Jedna presuda se tiče jednakosti strana u postupku kao obilježja prava na pravično suđenje.

Najveći broj odluka u prvoj polovini 2021. godine odnosi se na utvrđenje da je došlo do zloupotrebe prava na pojedinačnu predstavku, kojima se predstavke brišu s liste predmeta Suda. U narednom dijelu ukratko će biti predstavljene presude, kao i spomenute odluke Suda.

Presude

Sud je u prvoj polovini 2021. godine donio 8 presuda u vezi s neizvršenjem domaćih presuda donesenih u korist podnosioca predstavke.^[8] S obzirom na svoju ustanovljenu sudsku praksu na tu temu, Sud je u tim presudama ocijenio da u predmetima koja pokreću pitanja neizvršenja sudskih presuda domaće vlasti nisu uložile sve potrebne napore kako bi u potpunosti i na vrijeme izvršile odluke u korist podnosioca predstavke. Iz tih razloga utvrđeno je kršenje člana 6 stav 1. Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, a podnosiocima predstavke je dosuđena naknada na ime nematerijalne štete kao i naknada na ime troškova i izdataka.

Dana 2. marta 2021. godine donesena je presuda u predmetu *Delić protiv BiH*^[9] u kojem se podnositelj predstavke žalio da je dužina parničnog postupka u njegovom slučaju nespojiva sa zahtjevom „razumnog roka“ iz člana 6 stav 1 Konvencije. Analizirajući predmet, Sud je utvrdio da je period koji je potrebno uzeti u obzir počeo dana 23. oktobra 2012. godine, kada je podnositelj predstavke podnio tužbu protiv K.S., R.S. i mikrokreditne organizacije, a završio 27. januara 2020. godine, kada je Kantonalni sud u Tuzli donio presudu. Dakle, postupak je trajao više od sedam godina na dva nivoa

[8] *Duraković i Kreštalica protiv BiH*, presuda od 11. februara 2021. godine, predstavke br. 61555/19 i 61795/19; *Ibrišimović i drugi protiv BiH*, presuda od 11. februara 2021. godine, predstavke br. 15634/20 i tri druge; *Efendić protiv BiH*, presuda od 11. februara 2021. godine, predstavka br. 37130/19; *Bećirbegović protiv BiH*, presuda od 1. aprila 2021. godine, predstavke br. 57137/19 i 11 drugih; *Crnković i drugi protiv BiH*, presuda od 15. aprila 2021. godine, predstavke br. 38070/19 i 8 drugih; *Softić i drugi protiv BiH*, presuda od 20. maja 2021. godine, predstavka br. 48063/20 i 4 druge; *Duvnjak i drugi protiv BiH*, presuda od 20. maja 2021. godine, predstavka br. 25192/20 i 11 drugih.

[9] *Delić protiv BiH*, presuda od 2. marta 2021. godine, predstavka br. 591821/18.

nadležnosti. Podnositelj predstavke se žalio i zbog nepostojanja efikasnog domaćeg pravnog lijeka za njegovu pritužbu u odnosu na dužinu postupka, a u tom se smislu pozvao na član 13 Konvencije. Tvrdio je da ustavna apelacija očito nije efikasan pravni lijek u odnosu na dužinu postupka, te da nikakav drugi pravni lijek nije na raspolaganju.

Sud je ponovio da član 13 garantuje efikasan pravni lijek pred domaćim organima vlasti za navodnu povredu prava iz člana 6 stav 1 na postupak u razumnom roku, naglasivši kako ovaj slučaj ne dovodi u sumnju efikasnost ustavne apelacije u odnosu na pritužbe zbog dužine okončanih postupaka. Jedino pitanje u predmetnom slučaju jeste da li je podnositelj predstavke imao na raspolaganju efikasan domaći pravni lijek u odnosu na njegovu pritužbu zbog dužine postupka koji je bio u toku kada je podnio predstavku Sudu. Sud je primijetio da je predmetna aplikacija podnesena 6. decembra 2018. godine, kada je parnični postupak u njegovom predmetu još uvijek bio u toku u prvom stepenu, te je u vezi s tim istakao da je 6. novembra 2018. godine Ustavni sud odlučio da se više neće baviti pitanjem dužine postupka koji su u toku, te je odbacio apelaciju podnosioca predstavke koja je pokretala to pitanje. Čak i pod pretpostavkom da je ustavna apelacija ipak ubrzala parnični postupak koji je predmet razmatranja, Sud smatra da to samo po sebi ne bi bilo dovoljno da taj pravni lijek učini „efikasnim“ u smislu člana 13 Konvencije. Stav Suda je da ako se pravni lijek koristi za ubrzanje postupka koji je već predugo trajao, on se neće smatrati efikasnim osim ukoliko ga prati pravni lijek koji omogućava odgovarajuću naknadu. S obzirom da nije postojao nikakav pravni lijek koji bi mu omogućio odgovarajuću naknadu, zaključeno je da je došlo do povrede člana 13 Konvencije.

Sud je podnosiocu predstavke dosudio iznos od 1.800 eura na ime nematerijalne štete i 1.346 eura na ime troškova i izdataka.

Presudom od dana 29. aprila 2021. godine Sud je u predmetu *Bošnjak i Dobrić protiv BiH*^[10] utvrdio da je došlo do kršenja prava na pravično suđenje iz člana 6 stav 1 Konvencije zbog prekomjerne dužine postupka, te je dosudio podnosiocima predstavke iznos od 1.800 eura, odnosno 4.200 eura na ime naknade nematerijalne štete i iznos od 250 eura za drugog podnosioca predstavke na ime troškova i izdataka.

U predmetu *Bimal d.d. protiv BiH*^[11] podnositelj predstavke, privredno društvo, se žalio da je postupak sudskog preispitivanja pred Sudom BiH bio nepravičan. On se naročito žalio da mu je Sud BiH propustio dostaviti odgovore koje je Konkurencijsko vijeće BiH podnijelo tokom postupka, usljed čega je lišen mogućnosti da se izjasni na njih, pozivajući se na član 6 stav 1 Konvencije.

Sud je naglasio da se u skladu s načelom jednakosti strana, što je jedno od obilježja pravičnog suđenja, svakoj od strana mora pružiti razumna prilika da iznese svoj slučaj pod uslovima koji je ne stavljaju u nepovoljan položaj u odnosu na suprotnu stranu. U tom kontekstu, važnost se pridaje izgledu, kao i povećanju osjetljivosti na pravično provođenje pravde.

U presudi je naglašeno kako je Sud više puta u takvoj situaciji utvrdio da je učinak koji je izjašnjenje stvarno imalo na presudu od malog značaja. Međutim, ono što je značajno jeste povjerenje parničnih

[10] *Bošnjak i Dobrić protiv BiH*, presuda od 28. aprila 2021. godine, predstavke br. 25103/19 i 61558/19.

[11] *Bimal d.d. protiv BiH*, presuda od 31. avgusta 2021. godine, predstavka br. 27289/17.

stranaka u rad pravosuđa koje se, između ostalog, zasniva na njihovom znanju da su imale priliku izraziti svoje mišljenje o svakom dokumentu u spisu.

Sud nije prihvatio argument tužene države da je podnositelj predstavke mogao zahtijevati uvid u spis i tako se upoznati s argumentima suprotne strane, te je istaknuto da je Sud BiH bio dužan pružiti priliku podnositelju predstavke da se izjasni na podneske Konkurencijskog vijeća, zbog kojeg propusta je u predmetnom slučaju došlo do kršenja člana 6 stav 1 Konvencije zbog povrede načela jednakosti strana u postupku.

Sud je podnositelju predstavke dosudio 900 eura na ime nematerijalne štete i iznos od 1.500 eura na ime troškova i izdataka.

Predstavka u predmetu *Muqishta protiv BiH*^[12] se odnosi na neuspješan pokušaj podnositeljice predstavke da dobije socijalnu pomoć na koju ima pravo prema domaćim propisima. Podnositeljica predstavke se pozvala na članove 6 stav 1 i 14 Konvencije, član 1 Protokola br. 1 i član 1 Protokola br. 12 uz Konvenciju. U pogledu člana 6 podnositeljica se žalila prema članu 6 stav 1 Konvencije na pravičnost i dužinu upravnog postupka.

Iz presude proizlazi da su 2011. godine nadležni zdravstveni organi utvrdili kako podnositeljica predstavke ima invaliditet od 90 %, te da joj je potrebna pomoć u obavljanju aktivnosti u svakodnevnom životu. S obzirom da je imala status izbjeglice, imala je i pravo na stalnu novčanu pomoć i na dodatak za pomoć i njegu od strane druge osobe, u skladu s važećim pravilnikom. Također, istaknuto je da su te naknade dodijeljene najmanje jednoj drugoj osobi sa statusom izbjeglice u sličnoj situaciji. Međutim, zahtjev podnositeljice predstavke kojim je tražila te beneficije konačno je odbijen isključivo iz razloga što je izričito zatražila invalidninu i novčani dodatak za njegu i pomoć druge osobe – prava koja propisuje zakon o socijalnoj zaštiti Federacije BiH i koja su na raspolaganju samo državljanima BiH. Istaknuto je u presudi da su organi uprave u potpunosti zanemarili pravne propise prema kojima podnositeljica predstavke ima pravo na druge, slične beneficije (stalnu novčanu pomoć i novčanu naknadu (dodatak) za pomoć i njegu od strane druge osobe), bez obzira na činjenicu da se ona konkretno pozvala na te odredbe u svojoj žalbi.

Dalje, istaknuto je da su organi uprave također zanemarili svoju zakonsku obavezu da osiguraju da podnositeljica predstavke bude upoznata sa svojim pravima, te da joj se dodijele prava koja joj pripadaju. Iz tih razloga je Sud zaključio da organi uprave i Kantonalni sud u Sarajevu nisu u predmetu podnositeljice predstavke osigurali pravičan postupak, a konačno ni Ustavni sud ovaj propust nije ispravio. Prema tome, zaključeno je da je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije.

Što se tiče pritužbe na dužinu, period koji je Sud uzeo u razmatranje počinje od 28. juna 2011. godine, kada je podnositeljica predstavke podnijela žalbu protiv rješenja kojim je odbijen njen zahtjev, s obzirom da je stav Suda da je tada nastao „spor“ u smislu člana 6 stav 1 Konvencije. Period koji je potrebno uzeti u razmatranje okončan je 9. avgusta 2016. godine, te je utvrđeno da je on trajao više od pet godina i mjesec dana, uz naglasak Suda kako je neophodno posebno hitno postupanje u predmetu u kojem pomoć za invaliditet predstavlja glavninu resursa, kao što je to u datom slučaju.

S obzirom na utvrđeno stanje u vezi s pravom na pravično suđenje, te činjenicu da izbjeglice u BiH imaju pravo na beneficije za invalidnost pod istim uslovima kao i državljani BiH, kao i činjenicu

[12] *Muqishta protiv BiH*, presuda od 31. avgusta 2021. godine, predstavka br. 27994/19.

da su iznosi utvrđeni prema propisima koji se primjenjuju na izbjeglice uvijek bili viši od onih koji su utvrđeni prema propisima koji se primjenjuju na državljane, Sud je smatrao da nije potrebno ispitivati da li je u konkretnom slučaju došlo i do povrede člana 14 Konvencije, člana 1 Protokola br. 1 i člana 1 Protokola br. 12 uz Konvenciju. Također, Sud je naložio da se podnositeljici predstavke isplati iznos od 4.700 eura na ime nematerijalne štete.

Odluke

Sud je u prvoj polovini 2021. godine donio 6 odluka o dopustivosti^[13] u predmetima u kojima su se podnositelji predstavke žalili zbog neizvršenja domaćih presuda, pozivajući se na član 6 stav 1 i član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Naime, u toku postupka je utvrđeno da su podnositelji predstavke propustili obavijestiti Sud o bitnoj činjenici – da su presude koje su donesene u njihovu korist u međuvremenu izvršene. Sud je ponovio da se predstavka može odbaciti zbog zloupotreba prava na pojedinačnu predstavku u smislu člana 35 stav 3(a) Konvencije ako je, između ostalih razloga, bila svjesno zasnovana na lažnim informacijama ili ako su značajne informacije i dokumenti namjerno izostavljeni, ili tamo gdje su bili poznati od samog početka, ili gdje su se novi značajni događaji zbili tokom postupka. Naglašeno je u odlukama da nepotpune i stoga obmanjujuće informacije mogu predstavljati zloupotrebu prava na prijavu, posebno ako se dotična informacija odnosi na samu suštinu slučaja i nije dato dovoljno objašnjenje za propust da se te informacije dostave. Naglašeno je i kako advokati moraju shvatiti da, uzimajući u obzir dužnost Suda da ispita navode o kršenju ljudskih prava, moraju pokazati visok nivo profesionalnosti u saradnji sa Sudom tako što će Sud poštediti neosnovanih pritužbi, kao i da moraju pažljivo ispitati sve detalje slučaja, te se pažljivo pridržavati svih relevantnih pravila postupka te potaknuti svoje klijente da učine isto. U suprotnom, Sud je istakao, namjerna ili nemarna zloupotreba resursa Suda može potkopati kredibilitet rada advokata u očima Suda, a ako Sud utvrdi da se to dešava sistematski, može dovesti do toga da pojedinim advokatima bude zabranjeno da zastupaju podnositelje predstavki prema Poslovniku Suda. Stoga je Sud odbacio predstavke u skladu sa članom 35 stav 3 Konvencije.

Dalje, s obzirom na zaključene prijateljske nagodbe, Sud je u Vijeću od troje sudija dana 21. januara 2021. godine, odnosno 18. februara 2021. godine i 8. aprila 2021. godine, donio odluke^[14] kojima je utvrdio kako više nije opravdano da ispituje predmetne predstavke, odlučivši da ih briše s liste predmeta u skladu sa članom 39 Konvencije iz razloga što je zaključena sudska nagodba u predstavkama koje su odlukom bile obuhvaćene.

Na kraju, u jednom predmetu^[15] je Sud, nakon što je podnositeljica predstavke odbila da prihvati prijateljsku nagodbu povodom prekomjerne dužine upravnog postupka, ocijenio opravdanim prihvatiti jednostranu deklaraciju države kojom je ista prihvatila da je došlo do povrede prava zbog dugotrajnosti postupka, kao i ponuđeni iznos naknade nematerijalne štete u iznosu od 1.890 eura i 250 eura na ime troškova i izdataka, usljed čega je predstavka brisana s liste predmeta.

[13] *Dževad Imamović protiv BiH i Azra Frašto protiv BiH*, odluka od 21. januara 2021. godine, predstavke br. 15637/20 i 16687/20, *Anđelka Kovačević i Ana-Marija Kovačević protiv BiH i Fata Mehmedagić i drugi protiv BiH*, odluka od 21. januara 2021. godine, predstavke br. 41239/19 i 41280/19; *Azra Begić protiv BiH*, odluka od 21. januara 2021. godine, predstavka br. 63784/19; *Tina Orahovac protiv BiH*, odluka od 11. marta 2021. godine, predstavka br. 57611/19; *Vahudin Hodžić i drugi protiv BiH* i 8 drugih predstavki, odluka od dana 25. marta 2021. godine, predstavka br. 37991/19; *Marija Krišto i drugi protiv BiH*, odluka od 3. juna 2021. godine, predstavka br. 59900/18.

[14] *Digitel Telekom Company d.o.o. protiv BiH i 2 druge predstavke*, odluka od 21. januara 2021. godine, predstavka br. 30183/18; *Ante Čulo protiv BiH*, odluka od 18. februara 2021. godine, predstavka br. 7442/20; *Nerkesa Zijadić protiv BiH*, odluka od 8. aprila 2021. godine, predstavka br. 57625/19.

[15] *Marija Slavnić*, odluka od 17. juna 2021. godine, predstavka br. 54475/19.

Sve presude i odluke Suda su javno objavljene i dostupne u bazi sudskih presuda i odluka Suda - HUDOC baza (<https://hudoc.echr.coe.int>), na engleskom i francuskom jeziku kao službenim jezicima ESLjP-a, a prevodi navedenih presuda i odluka dostupni su i na stranici Ureda zastupnika Vijeća ministara pred ESLjP-om (<https://cutt.ly/iOWJoBp>).